

توحید و روستایے با رویکرد تہرکز دایے

(نگر سے فزبہ تعییرات سیاسے فضا دراستن قزوین)

د سوا اے الہ نظری

(عضو هیئت علمے دانشکده فرهنگیان)

انتشارات دارالهدایہ

تہران، ۱۳۹۶ هـ ش

سرشناسه	: نظری، ولی‌اله، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: توسعه روستایی با رویکرد تمرکززدایی : توسعه روستایی با رویکرد تمرکززدایی (نگرشی نو به تغییرات سیاسی فضا در استان قزوین) / ولی‌اله نظری؛ ویراستار سعید مدبوحی.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات دارالهدایه، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۴۸ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۷۳۴-۱-۱ : ۲۲۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه : ص. ۴۰.
موضوع	: دولت -- عدم تمرکز -- ایران -- قزوین (استان)
موضوع	: Decentralization in government -- Iran -- Qazvin (Province)
موضوع	: عمران روستایی -- ایران -- قزوین (استان)
موضوع	: (Rural development -- Iran -- Qazvin) Province
موضوع	: دولت -- عدم تمرکز -- ایران
موضوع	: Decentralization in government -- Iran
موضوع	: دولت -- عدم تمرکز
موضوع	: Decentralization in government
رده بندی کنگره	: ۳۹۶ / ن ۱۳ / ج ۱
رده بندی دیویی	: ۳۵۱ / ۵۵۳۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۷۱۶۸۱۷
یادداشت	: فهرست نویسی کارشناسی، فر در شانی http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است.

ناشر: تهران، انتشارات دارالهدایه، ۹۱۳۹۳۰۸۱-۰۹۹۰۴۸۰۶۳۸۵

توسعه روستایی با رویکرد تمرکززدایی
(نگرشی نو به تغییرات سیاسی فضا در استان قزوین)

ولی‌اله نظری

سعید مدبوحی

۱۳۹۶

اول

وزیری / ۲۴۰ صفحه

جلد ۱۰۰۰

تومان ۲۲۰۰۰

مؤلف:

ویراستار:

تاریخ نشر:

نوبت چاپ:

قطع و صفحه:

شمارگان:

قیمت:

حق چاپ محفوظ و مخصوص ناشر است.

www.drtaghizadeh.7gardoons.com, taghizadeh@cfu.ac.ir

drtaghizadeh@yahoo.com - drtaghizadeh2@gmail.com.

سایت اینترنتی:

نشانی ایمیل:

ISBN: 978-600-97734-1-1

9

786009

773411

فهرست

صفحه	عنوان
۱۱	پیشگفتار
فصل اول: مفاهیم و اصطلاحات بنیادین تمرکززدایی	
۱۵	طرح مسأله
۲۳	مدیریت
۲۴	مدیریت از منظر فرهنگ لغات و دانشنامه‌ها
۲۶	ابعاد مدیریت
۳۰	مدیریت از دید کارشناسان
۳۲	اصول مدیریت سیاسی فضا
۳۴	فضا و ویژگی‌های آن
۳۷	سازمان فضایی و فضای جغرافیایی
۳۹	سکونتگاه و انواع آن
۴۷	تمرکزگرایی
۴۸	تمرکززدایی
۵۲	آمایش سرزمین
۵۶	عوامل شکل‌گیری یک سرزمین یا یک فضا (عوامل ارادی و غیرارادی)
۵۸	توازن توسعه‌ای مناطق
۵۹	عدالت فضایی

فصل دوم: نظریات، رویکردها و الگوهای تمرکززدایی

- مقدمه..... ۶۷
- مبانی تبیین‌کننده‌ی تغییر مدیریت سیاسی فضا و نقش آن در توسعه‌ی روستایی ۷۰
- مفهوم تغییر مدیریت سیاسی فضا و پیامدهای آن..... ۷۴
- مبانی نظری تبیین‌کننده ارتقای مدیریت سیاسی فضا و نقش آن در توسعه روستایی..... ۷۷
- سیاست‌های تمرکززدایی با تأکید بر عرصه‌های روستایی..... ۸۱
- مفهوم دولت محلی با تأکید بر سکونتگاه‌های روستایی..... ۸۹
- الگوهای سازمان‌دهی فضا (فدرال، تک ساخت، ناحیه‌ای و محلی) و کاربرد آن در توسعه روستایی..... ۹۷
- حکمرانی خوب و کاربرد آن در سکونتگاه‌های روستایی..... ۱۰۲
- مدیریت سیاسی فضا در ایران..... ۱۰۷
- سابقه مدیریت و سازمان‌دهی سیاسی فضا در ایران..... ۱۱۰
- سازمان‌دهی سیاسی فضا در دوری و پس از انقلاب..... ۱۱۱
- سازمان‌دهی سیاسی فضا در دوره‌ی پس از انقلاب..... ۱۱۴
- جمع‌بندی مبانی نظری..... ۱۲۴

فصل سوم: روش‌شناسی پژوهش

- شیوه‌ی تحقیق..... ۱۳۱
- مفهوم نظری و عملیاتی تمرکززدایی اداری..... ۱۳۱
- تمرکززدایی اقتصادی..... ۱۳۹
- مفهوم نظری و عملیاتی تمرکززدایی اجتماعی..... ۱۴۱
- مفهوم نظری و عملیاتی تمرکززدایی مکانی - فضایی..... ۱۴۲
- جامعه‌ی آماری تحقیق..... ۱۴۳
- جامعه‌ی نمونه (مدیران اجرایی، خانوارها، روستاها، ادارات نمونه)..... ۱۴۴
- روایی و پایایی ابزار سنجش تحقیق..... ۱۴۹
- روش‌های گردآوری داده‌ها..... ۱۵۳
- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها..... ۱۵۴

فصل چهارم: شاخص های بومی شده تمرکززدایی

تحلیل توصیفی و استنباطی داده های تحقیق.....	۱۵۷
آب و فاضلاب روستایی.....	۱۵۷
تحولات اداری و سیاسی (استانداری).....	۱۵۸
بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.....	۱۶۰
جهاد کشاورزی.....	۱۶۱
راه و ترابری.....	۱۶۲
سازمان آموزش و پرورش.....	۱۶۴
شرکت مخازن استان قزوین.....	۱۶۶
کمیته ی امداد.....	۱۶۷
تعاون روستایی.....	۱۶۹
نیروی برق.....	۱۷۰
روند تغییرات اعتبارات دستگاه های اجرایی استان.....	۱۷۱
روند تغییرات شاخص ها در سطح روستاهای نمونه.....	۱۷۲
روند تغییرات تعداد خانوارهای روستاهای نمونه.....	۱۷۲
روند تغییرات جمعیت در روستاهای نمونه.....	۱۷۴
روند تغییرات جمعیت باسواد در روستاهای نمونه.....	۱۷۵
روند تغییرات درصد باسوادی روستاهای نمونه.....	۱۷۷
روند تغییرات سطح زیر کشت اراضی در روستاهای نمونه.....	۱۷۸
روند تغییرات تعداد بهره برداری های روستایی در روستاهای نمونه.....	۱۷۹
روند تغییرات سطح باغات روستاهای نمونه.....	۱۸۰
روند تغییرات تولید شیر روستاهای نمونه.....	۱۸۲
روند تغییرات تعداد واحدهای مسکونی روستاهای نمونه.....	۱۸۳
روند تغییرات تعداد شاغلین در روستاهای نمونه.....	۱۸۴
روند تغییرات تعداد دام روستاهای نمونه.....	۱۸۵
روند تغییرات تعداد منازل روستایی با اسکلت بتنی و فولادی در روستاهای نمونه.....	۱۸۶
روند تغییرات در تعداد گاوداری های شیری روستاهای نمونه.....	۱۸۸

- روند تغییرات در تعداد گاوداری‌های گوشتی روستاهای نمونه..... ۱۸۹
- روند تغییرات تعداد مرغداری‌های گوشتی و تخمی در روستاهای نمونه..... ۱۹۱
- روند تغییرات توزیع خدمات در روستاهای نمونه..... ۱۹۲
- روند تغییرات شاخص‌ها در سطح خانوارهای نمونه..... ۱۹۳
- ارزیابی روند تغییرات اقتصادی..... ۱۹۴
- ارزیابی روند تغییرات اجتماعی..... ۱۹۸
- ارزیابی روند تغییرات مکانی - فضایی (کالبدی)..... ۲۰۰
- استنباط آماری و تحلیل انواع تمرکززدایی..... ۲۰۵
- تحلیل تمرکززدایی اقتصادی..... ۲۰۷
- تحلیل تمرکززدایی اجتماعی..... ۲۰۹
- تحلیل تمرکززدایی مکانی - فضایی..... ۲۱۱

فصل پنجم: گفتار فرجام

- نتیجه‌گیری..... ۲۱۹
- استنباط حاصل از مطالعات میدانی..... ۲۱۹
- استنباط حاصل از تحولات اجتماعی در مناطق روستایی..... ۲۱۹
- استنباط حاصل از تحولات کالبدی - فضایی در مناطق روستایی..... ۲۲۱
- استنباط حاصل از تحولات اقتصادی در مناطق روستایی..... ۲۲۲
- استنتاج حاصل از تلفیق مبانی نظری و یافته‌های میدانی..... ۲۲۴
- فضا در ایران..... ۲۲۶
- پیشنهادهات..... ۲۲۸
- پیشنهادهات مبتنی بر نظام مدیریت و برنامه‌ریزی..... ۲۲۸
- پیشنهادهات مبتنی بر مطالعات میدانی..... ۲۳۰
- کتاب‌نامه..... ۲۳۲

پیشگفتار

تغییرات مدیریت سیاسی فضاهای جغرافیایی، امروزه بیانگر شیوه‌ای جدید در مدیریت سرزمین و سکونتگاه‌های روستایی بشمار می‌آید. براین اساس دولت‌ها می‌کوشند که با تغییر در سیاست‌های خود از روش‌های نوینی برای ساماندهی و مدیریت بهتر سرزمین بهره ببرند؛ از این رو سیاست تمرکززدایی از مراکز و تفویض اختیارات بیشتر به سکونتگاه‌ها و همچنین مدیران محلی، یکی از این سیاست‌های موفق به‌شمار می‌آید که در کشورهای توسعه‌یافته سابقه طولانی‌مدت دارد، بر این اساس در کشورمان ایران، با توجه به افزایش کمی سکونتگاه‌های شهری و نیز افزایش جمعیت، برای توازن در خدمت‌رسانی مطلوب شهرها و روستاها و همچنین به جهت اجرای بهتر عدالت در آمایش سرزمینی و نیز برای رفع تبعیض‌ها و کاهش فقر از جوامع روستایی، مدیران ملی و محلی به این نکته واقف شده‌اند که می‌توان با پیروی از سیاست و راهبرد تمرکززدایی، فرصت‌های جدیدی را در اختیار مردم و مدیران محلی قرار داد تا سکونتگاه‌ها بتوانند با سرعت بیشتری مسیر توسعه و نیل به عدالت را سپری نمایند، بر این اساس ایجاد استان‌های جدید از دو دهه پیش در دستور کار قرار گرفته و توانسته است در بخش نقاط ایران تغییرات کمی و کیفی مطلوبی را در عرصه روستایی ایجاد نماید که در این راستا ایجاد استان تازه تأسیس قزوین در سال ۱۳۷۶ توانسته است زمینه‌های مدیریت محلی نوینی را در روستاها و فرصت‌های جدیدی را در محل با رویکرد تمرکززدایی برای مدیریت بهتر و کارآمد عرصه‌های روستایی ایجاد نماید که این سیاست برگرفته از دیدگاه‌های عدالت محوری در توسعه فضایی سرزمین و نیز خواست مردم محلی برای ایجاد تغییرات سریع خواهد بود؛ چرا که این سیاست ضمن دارا بودن نتایج مطلوب در عرصه سرزمین، توانسته است در مدت‌زمانی اندک رضایت را بر مردم روستایی هدیه نموده و زمینه را برای رشد و توسعه متوازن ایجاد نماید.

مؤلف بر این اساس ضمن تشریح مبانی نظری و همچنین عملیاتی این سیستم در فضای جغرافیایی ایران، اقدام به تدوین و تألیف این کتاب نموده که بتواند

راهکاری مناسب برای مدیران و منبعی موثق برای علاقه‌مندان به توسعه و پیشرفت جغرافیایی باشد. این کتاب برای رشته جغرافیا (در شاخه‌های روستایی، شهری، سیاسی) و همچنین توسعه روستایی در مقاطع تحصیلات تکمیلی پیشنهاد می‌گردد تا بتواند افق‌های روشنی را فرا روی دانشجویان و محققان قرار دهد. بر این مبنا کتاب حاضر در پنج فصل به شرح ذیل تنظیم گردیده است:

- فصل اول اشاره به مفاهیم و اصطلاحات بنیادین تمرکززدایی دارد و تلاش می‌کند که مفاهیم را مورد نقد و ارزیابی قرار دهد.

- فصل دوم کتاب به دنبال بیان نظریات، رویکردها و الگوهای تمرکززدایی است.

- فصل سوم روش‌شناسی پژوهش را در این حوزه مورد نقد قرار داده است.

- فصل چهارم کتاب به شاخص‌های بومی‌شده تمرکززدایی در ایران و استان قزوین پرداخته و تلاش کرده برای اولین بار در ایران، مباحث کیفی تغییرات سیاسی فضاها را به کمیت تبدیل نماید.

- فصل پنجم دربرگیرنده گفتار سرچشم در عرصه مدیریت سیاسی فضا است.

بر این اساس، نویسنده بر خرد و انسجامی دارد که از زحمات جناب دکتر مهدی پور طاهری به جهت راهنمایی‌های ارزنده در جمع‌آوری مطالب و تدوین، تشکر و قدردانی نماید و همچنین از زحمات برادر ارج شدم جناب دکتر تقی زاده که مسئولیت انتشارات "دارالهدایه" را بر عهده داشته و شمت اصلی بنده برای چاپ این کتاب بوده‌اند، صمیمانه قدردانی و تشکر نمایم.

همچنین مؤلف اذعان دارد که کتاب حاضر دارای کاستی‌هایی است که این مسئله بر خود پوشیده نیست؛ از این‌رو انتظار دارد که محققان و دانشجویان، با مطالعه کتاب مذکور و با ارائه پیشنهادها سازنده، اینجانب را در چاپ‌های بعدی برای رفع نواقص یاری نمایند.

و من الله التوفیق

مؤلف - بهار ۱۳۹۶